

Paras Ram s': Shiv Chand, etc. (Grover, J.)

ਸੀਮਾ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਸੀਮਾ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਛੇ ਸਾਲ ਹੈ ਜਦੋਂ ਮੁਦਈ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮਾ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ 28 ਜਨਵਰੀ, 1963 ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਦੋਂ ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਨੂੰ ਦੋਹਰਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 21 ਮਾਰਚ, 1964 ਨੂੰ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਮੁਕੱਦਮਾ, ਇਸ ਲਈ, ਸੀਮਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੀ।

ਜੇ ਮੈਂ ਉੱਪਰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ, ਇਹ ਸੋਧ ਪਟੀਸ਼ਨ ਅਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਖਾਰਜ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਖਰਚਿਆਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਆਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਬੀ.ਆਰ.ਟੀ

ਡਿਸਕਲੇਮਰ:- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ-ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਗੁਲਜ਼ੇਬਾ

ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ

ਏ.ਐਨ. ਗਰੋਵਰ ਜੇ.

ਪਾਰਸ ਰਾਮ, - ਪਟੀਸ਼ਨਰ

ਬਨਾਮ

ਸ਼ਿਵ ਚੰਦ ਅਤੇ ਹੋਰ, - ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਾਲੇ

1967 ਦੀ ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰ. 14.

ਅਕਤੂਬਰ 24, 1967

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ (1950) - ਆਰਟਿਕਲ. 341— ਸੰਵਿਧਾਨ (ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ) ਆਰਡਰ (1950)— ਭਾਗ X (ਪੰਜਾਬ), ਆਈਟਮ 9— ਮੋਚਿਸ— ਕੀ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਚਮਾਰਾਂ ਵਰਗੀ ਹੈ—ਜਨਗਣਨਾ ਐਕਟ (1948 ਦਾ XXXVII)— ਐੱਸ. 15— ਜਨਗਣਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਹਵਾਲਾ— ਕੀ ਪਾਬੰਦੀ ਹੈ.

ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਚਮਾਰ 5 ਅਤੇ ਮੋਚਿਸ, ਜੋ ਕਿ ਟੈਨਡ 1 ਚਮੜੇ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕੋ

ਜਾਤੀ ਦੇ ਸਨ ਜਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਨੇੜਿਓਂ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਮੋਚਿਸ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਜਾਤੀ ਜਾਂ ਉਪ-ਜਾਤੀ ਵਿੱਚ ਵਿਕਸਤ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਮੋਚੀ ਚਮਾਰ ਵਰਗੀ ਜਾਤੀ ਦੇ ਗਰਮ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ) ਆਰਡਰ, 1950 ਦੇ ਭਾਗ X (ਪੰਜਾਬ) ਦੀ ਆਈਟਮ ਨੰਬਰ 9 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਅਤੇ ਇਸਲਈ, ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਨਗਣਨਾ ਏਸੀਆਈਟੀ 1948 ਦੀ ਧਾਰਾ 15, ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਦਰਭ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਲਗਾਉਂਦੀ। ਇਤਿਹਾਸਕ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਕਬੀਲਿਆਂ, ਜਾਤਾਂ ਜਾਂ ਧਰਮਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਅੰਕੜਾ ਜਾਂ ਸਮਾਨ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਇਹ ਸਿਰਫ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਜਾਂਚ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੀ ਡਿਊਟੀ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਬੁੱਕ, ਰਜਿਸਟਰ ਜਾਂ ਰਿਕਾਰਡ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਉਹਨਾਂ ਮੂਲ ਕਿਤਾਬਾਂ ਜਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਜਨਗਣਨਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਐਕਟ ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜਨਗਣਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਖੁਦ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਲੋਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਕਾਨੂੰਨ, 1951 ਦੇ ਭਾਗ VI ਦੇ ਅਧਿਆਇ II ਅਤੇ ਉਕਤ ਅਧਿਆਏ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 80 ਅਤੇ 81 ਅਤੇ ਉਕਤ ਅਧਿਆਏ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਸਿਵ ਚੰਦ ਦੀ ਚੋਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਬੇਕਾਰ।

ਐਨ ਐਲ ਢਿੰਗਰਾ, ਇੱਕ ਵਕੀਲ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਲਈ।

ਸੀ ਐਲ ਅਖਨਪਾਲ ਅਤੇ ਆਈ ਐਸ ਵਿਮਲ, ਇੱਕ ਵਕੀਲ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਲਈ,

ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 8 ਲਈ ਇੱਕ ਗਨਹੋਤਰੀ, ਕੇਪੀ ਬੀ ਹੰਧਾਰੀ ਅਤੇ ਆਈ.ਬੀ. ਹੰਧਾਰੀ, ਇੱਕ ਵਕੀਲ।

ਨਿਰਣਾ

ਗਰੇਵਰ, ਜੇ.—ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਅਤੇ ਜਵਾਬਦਾਤਾ 1 ਤੋਂ 7 ਨੇ ਫਰਵਰੀ, 1967 ਵਿੱਚ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਲੰਬੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹਲਕੇ (ਰਿਜ਼ਰਵਡ ਸੀਟ) ਤੋਂ ਚੋਣਾਂ ਲੜੀਆਂ ਸਨ। ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 1 ਨੇ 11,982 ਵੋਟਾਂ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਐਲਾਨਿਆ ਗਿਆ। ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿਚ ਪਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਲੋੜਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬਹਿਸ ਦੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਵਿਵਾਦ ਇਸ ਤੰਗ ਸਵਾਲ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਉੱਤਰਦਾਇਕ ਨੰਬਰ 8 ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਦੇ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਪੱਤਰ ਰਿਟਰਨਿੰਗ ਅਫਸਰ ਦੁਆਰਾ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪੜਤਾਲ ਦੇ ਸਮੇਂ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਲਈ ਸ਼੍ਰੀ ਨੰਦ ਲਾਈ ਢਿੰਗਰਾ ਨੇ ਬਾਰ ਵਿਖੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਪ੍ਰਥਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਜੋ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਲਾਏ ਗਏ ਸਨ।

ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਅਨੁਸਾਰ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 8 ਕਿਸ਼ਨ-ਲਾਈ ਹਿੰਦੂ ਹੈ ਅਤੇ ਜਾਤ ਪੱਖੋਂ ਚਮਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਛੇਦ (ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ) ਆਰਡਰ, 1950 (ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਰਡਰ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 341 ਦੇ ਅਧੀਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਭਾਗ X of ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ ਪੈਰੇ 2 ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਲੋਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਐਕਟ, 1951 ਦੀ ਧਾਰਾ 33 (21) ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਜਾਤ ਨੂੰ "ਚਮਾਰ" ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੇ ਭਾਗ X

(ਪੰਜਾਬ) ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਆਰਡਰ ਜਿੱਥੇ ਆਈਟਮ ਨੰਬਰ 9 ਵਿੱਚ, ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ: -

“ਚਮਾਰ। ਜਾਤੀਆ ਚਮਾਰ, ਰਹਿਗਰ, ਰਾਇਗਰ, ਰਾਮਦਾਸੀ ਜਾਂ ਰਵਿਦਾਸਫ। ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਰਿਟਰਨਿੰਗ ਅਫਸਰ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ

ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 8 ਦੇ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਪੱਤਰਾਂ ਦੀ ਜਦੋਂ 21 ਜਨਵਰੀ 1967 ਨੂੰ ਪੜਤਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਵਲੋਂ ਇਤਰਾਜ਼ ਉਠਾਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ 22 ਤਰੀਕ ਤੱਕ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਜਨਵਰੀ, 1967, ਜਿਸ 'ਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 8 ਮੋਚੀ ਜਾਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੀ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਚਮਾਰ ਅਤੇ ਮੋਚੀ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜਾਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ "ਮੋਚੀ" ਸ਼ਬਦ ਸਿਰਫ ਜੁੱਤੀ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਪੇਸ਼ੇ ਦਾ ਵਰਣਨਯੋਗ ਹੈ।

ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਾਰੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਿਵਸਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੇਵਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਸਿਰਫ ਵਾਪਸ ਆਏ ਉਮੀਦਵਾਰ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਅਤੇ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਲ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 8 ਨੇ ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਵਾਏ ਅਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਲ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 8 ਹਿੰਦੂ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਜਾਤ ਪੱਖੋਂ ਚਮਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਰਡਰ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੀ। ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ ਦੇ ਪੈਰਾ '4(1)(a) ਵਿੱਚ, ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ 1950 ਵਿੱਚ ਆਰਡਰ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਅਤੇ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 8 ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਬਿਆਨ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਜਾਤ ਬਦਲਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੋਚਿਸ ਅਤੇ ਚਮਾਰ ਵਜੋਂ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਜਾਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਉਕਤ ਦੋਸ਼ੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪੂਰਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਚਮੜੇ ਦੇ ਸਮਾਨ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਅਕਸਰ ਲੋਕ ਅਜਿਹੇ ਚਮੜੇ ਦੇ ਵਪਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮੋਚਿਸ ਕਹਿ ਕੇ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 8 ਇੱਕ ਚਮਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਮੋਚੀ ਸੀ। ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਰਿਟਰਨਿੰਗ ਅਫਸਰ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਪੱਤਰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਏ ਸਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸਬੂਤ ਮੰਨਣ ਅਤੇ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਪੱਤਰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਆਪਣਾ ਫੈਸਲਾ ਦੇਣ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧੇ ਸਨ। ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਲ, ਜਵਾਬ ਡੈੱਟ ਨੰਬਰ 8 ਨੇ ਆਪਣੇ ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਲਗਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਜਾਤ ਪੱਖੋਂ ਚਮਾਰ ਸੀ ਅਤੇ ਦੇਸੀ ਚਮੜੇ ਦੀਆਂ ਜੁੱਤੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਵੇਚਣ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਉਸਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਚਮਾਰ ਅਤੇ ਮੋਚੀ ਵਿੱਚ ਬਿਲਕੁਲ ਕੋਈ ਅੰਤਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਅੰਤਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਕਲੀ ਸੀ।

ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੇ ਇੱਕ ਨਕਲ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਲਏ ਗਏ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਮੁੜ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਮੋਚੀ ਅਤੇ ਚਮਾਰ ਇੱਕ-ਅਤੇ ਇੱਕੋ ਜਾਤੀ ਬਣਦੇ ਹਨ।

ਸਾਰੇ ਪੰਜ ਮੁੱਦੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿਰਫ ਪਹਿਲੇ ਚਾਰ ਹੀ ਨਿਰਧਾਰਨ ਲਈ ਬਚੇ ਹਨ। ਇਹ: -

(11 ਕੀ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰ. 8 ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਲ ਜਾਤੀ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਹਿੰਦੂ ਚਮਾਰ ਹੈ ਜੋ ਭਾਗ X ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਹੈ।

ਸੰਵਿਧਾਨ (ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ) ਆਰਡਰ, 1950 ਦੀ ਅਨੁਸੂਚੀ?

- (2) ਕੀ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 8 ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਦਾ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਪੱਤਰ ਰਿਟਰਨਿੰਗ ਅਫਸਰ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੀ ਰਿਟਰਨਿੰਗ ਅਫਸਰ ਕੋਲ ਉਸਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ?
- y,
- (3) ਕੀ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 8 ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਦਾ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਪੱਤਰ ਗਲਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ? ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੀ ਰਿਟਰਨ ਐਂਡ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੀ ਚੋਣ ਰੱਦ ਹੈ?
- (4) ਕੀ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ) ਆਰਡਰ, 1950 ਦੇ ਭਾਗ X ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਚਮਾਰ ਜਾਂ ਮੋਚੀ ਇੱਕ ਅਤੇ ਇੱਕੋ ਜਾਤੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਹਨ?

ਦੂਸਰਾ ਅਤੇ ਤੀਸਰਾ ਮਸਲਾ ਪਹਿਲਾਂ ਸੁਚੱਜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਿਪਟਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਿਰਵਿਵਾਦ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 8 ਦੇ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਪੱਤਰ ਰਿਟਰਨਿੰਗ ਅਫਸਰ ਦੁਆਰਾ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਜਾਂ ਗਲਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਤਾਂ ਧਾਰਾ 100(1) ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਵਾਪਸ ਕੀਤੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੀ ਚੋਣ ਰੱਦ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। (c) ਐਕਟ ਦਾ। ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 2 ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਵਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਰਿਟਰਨਿੰਗ ਅਫਸਰ, ਸ੍ਰੀ ਜੀ.ਡੀ. ਭਸੀਨ, ਮੈਗ-1 ਸਟੇਟ, ਫਾਜ਼ਿਲਕਾ, ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 8 ਦੇ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਪੱਤਰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੇ ਸਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਪਿਛਲੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਕੇ, ਅਨੁਸੂਚੀ “ਏ” ਅਤੇ “ਸੀ”, ਜੋ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੇ ਨਾਲ ਦਾਇਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਿਟਰਨਿੰਗ ਅਫਸਰ ਦੁਆਰਾ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 21 ਜਨਵਰੀ, 1967 ਅਤੇ 22 ਜਨਵਰੀ, 1967 ਨੂੰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀਆਂ ਅਸਲ ਕਾਪੀਆਂ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਆਰਡਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੱਲਦਾ ਹੈ:

“ਮੈਂ ਲੋਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਐਕਟ, 1951 ਦੀ ਧਾਰਾ 36 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਪੱਤਰ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ: -

ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ।

PS ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਪੱਤਰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਟੋਕਨ ਵਿੱਚ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਇੱਕ 4 ਮੋਚੀ ਹੈ ਜੋ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। 22 ਜਨਵਰੀ 1967 ਨੂੰ ਦੁਪਹਿਰ 2 ਵਜੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਸਬੂਤ ਲਈ ਮੁਲਤਵੀ

22 ਜਨਵਰੀ, 1967 ਨੂੰ। ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਸਕੂਲ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਜਨਮ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਆਦਿ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ। ਰਿਟਰਨਿੰਗ ਅਫਸਰ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਜਾਤੀ ਦੀ ਚਮਾਰ ਅਤੇ

ਮੋਚੀ ਦਾ ਮਤਲਬ ਉਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਸੂਚੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਮੋਚੀ ਨੂੰ ਪਛੜੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਅਤੇ ਚਮਾਰ ਨੂੰ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਿਟਰਨਿੰਗ ਅਫਸਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਮੋਚੀ ਜਾਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੀ ਨਾ ਕਿ ਚਮਾਰ ਜਾਤੀ ਨਾਲ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਰਾਖਵੇਂ ਹਲਕੇ ਲੰਬੀ ਤੋਂ ਚੋਣ ਲੜਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ।

hiow, ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ ਰਿਟਰਨਿੰਗ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਇਕ ਨੰਬਰ 8 ਦੇ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਪੱਤਰ ਪਹਿਲਾਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪਿਛਲੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਕੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਸ੍ਰੀ ਜੀ ਡੀ ਭਸੀਨ ਨੂੰ ਤਲਬ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਲੰਬੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਚੋਣਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਰਿਕਾਰਡ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਬਿਨਾਂ ਸਹੁੰ ਦੇ ਪੀਡਬਲਯੂ 4 ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹੁੰ ਪੱਤਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਾਰਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ। 21 ਅਤੇ 22 ਜਨਵਰੀ, 1967 ਨੂੰ ਪੜਤਾਲ ਲਈ। ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਵਾਸੀ ਪੰਡਿੱਟ ਨੰਬਰ 8 ਨੂੰ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੇ ਪੀਡਬਲਯੂ 8 ਵਜੋਂ ਪੜਤਾਲਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਪੱਤਰਾਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਸਮੇਂ ਰਿਟਰਨਿੰਗ ਅਫਸਰ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਦੀ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਫਿਰ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 1 ਵੱਲੋਂ ਇਤਰਾਜ਼ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿਸ 'ਤੇ ਰਿਟਰਨਿੰਗ ਅਫਸਰ ਨੇ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਅਗਲੀ ਤਰੀਕ ਤੱਕ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਮੁਲਤਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਮਿਤੀ 'ਤੇ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸਨੇ - ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਪੱਤਰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਸਨੇ ਜ਼ਿਰ੍ਹਾ ਵਿੱਚ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਪੱਤਰਾਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਰਡਰ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। PW 11 ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 8 ਦੇ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਪੱਤਰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਏ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਨ ਤਾਂ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਦੁਆਰਾ ਇਤਰਾਜ਼ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਿਟਰਨਿੰਗ ਅਫਸਰ ਨੇ ਕਾਰਵਾਈ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤ ਇਹ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਮਕਸਦ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਰਿਟਰਨਿੰਗ ਅਫਸਰ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 8 ਦੇ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਪੱਤਰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਹ ਬਹੁਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਿਸਮ ਦਾ ਹੈ! , ਦਿਲਚਸਪੀ ਹੋਣ ਦੇ ਇਲਾਵਾ। ਰਿਟਰਨਿੰਗ ਅਫਸਰ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹੁਕਮਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 8 ਦੇ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਪੱਤਰਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿੱਚ "ਸਵੀਕਾਰ" ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਪਰ ਹੁਕਮਾਂ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਇਤਰਾਜ਼ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਮੋਚੀ ਸੀ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸਨੇ ਸਬੂਤ ਲਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ 22 ਜਨਵਰੀ, 1967 ਤੱਕ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਰਡਰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੇ ਕਦੇ ਵੀ "ਸਵੀਕਾਰ" ਆਦੇਸ਼ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਜਾਂ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਰਡਰ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਮੋਚੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਉਸਨੇ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ।

ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧੀ ਦਲੀਲਾਂ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ। ਕਿਸੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਵਾਬ ਨੰਬਰ 1 ਸ਼ਿਵ ਚੰਦ, ਜੋ ਕਿ ਆਰ ਡਬਲਯੂ 7 ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ, ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਰਿਟਰਨਿੰਗ ਅਫਸਰ ਨੇ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਦੇ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਪੱਤਰਾਂ 'ਤੇ "ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ" ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਪਰ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਇਤਰਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਰਿਟਰਨਿੰਗ

ਅਫਸਰ ਨੇ ਸੁਣਵਾਈ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਅਗਲੀ ਤਰੀਕ ਦਾ ਫੈਸਲਾ। ਜਿਹੜਾ ਵਿੱਚ ਉਸਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਰਿਟਰਨਿੰਗ ਅਫਸਰ ਨੇ ਇਹ ਐਲਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸਨੇ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਦੇ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਪੱਤਰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਏ ਹਨ ਪਰ ਉਸਨੇ "ਸਵੀਕਾਰ" ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਰਿਟਰਨਿੰਗ ਅਫਸਰ ਕੋਲ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਉਪਰੋਕਤ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਪਟੀਸ਼ਨ* ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਨੰਦ ਲਾਈ ਵੀਗਰਾ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਹੀ ਅਤੇ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਮੁੱਦਾ ਨੰਬਰ 2 ਨੂੰ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਦਬਾਇਆ ਜੋ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਮੁੱਦੇ 1 ਅਤੇ 4 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਨਜਿੱਠਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤਿੰਨ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ:

- (1) ਕੀ ਚਮਾਰ ਅਤੇ ਮੋਚੀ ਇੱਕੋ ਜਾਤੀ ਹਨ ਅਤੇ "ਮੋਚੀ" ਸ਼ਬਦ ਸਿਰਫ ਜੁੱਤੀ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਪੇਸ਼ੇ ਦਾ ਵਰਣਨਯੋਗ ਹੈ?
- (2) ਕੀ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 8 ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਜਾਤ ਪੱਖੋਂ ਚਮਾਰ ਹੈ?
- (3) ਜੇਕਰ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਜਾਤ ਪੱਖੋਂ ਚਮਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਮੋਚੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੀ ਉਹ ਅਜੇ ਵੀ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਹੋਵੇਗਾ, ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੇ ਆਰਡਰ ਦੇ ਭਾਗ X ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ।

ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ 1888-89 ਦੇ ਗਜ਼ਟੀਅਰ ਵਿੱਚ, ਸਾਰਣੀ ਨੰਬਰ IX ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਜਾਤ I ਅਤੇ ਕਬੀਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ: ਚਮਾਰਾਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਆਬਾਦੀ 13,501 ਦੱਸੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿਰਫ 74 ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਨ। ਮੋਚਿਸ ਦੀ ਆਬਾਦੀ 18,386 ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਧਰਮ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੁਆਰਾ ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਕਾਲਮ ਦੇ ਹੇਠਾਂ, ਦਾਖਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪੰਜਾਬ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਗਜ਼ਟੀਅਰ, ਜਿਲਦ XVI B, ਭਾਗ ਬੀ, ਸਾਲ 1913 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ, ਕਬੀਲਿਆਂ ਅਤੇ ਜਾਤਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਾਰਣੀ 15 ਚਮਾਰ ਕਬੀਲੇ ਦੇ ਟੁੱਟਣ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। 1911 ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਕੁੱਲ ਗਿਣਤੀ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਚਮਾਰਾਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਆਬਾਦੀ 32,134 ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ 24,718 ਹਿੰਦੂ, 7,403 ਸਿੱਖ ਅਤੇ ਸਿਰਫ 13 ਮੁਹੰਮਦ ਸਨ। ਮੋਚਿਸ ਦੀ ਕੁੱਲ ਆਬਾਦੀ 22,884 ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਿੰਦੂ 1,133, ਸਿੱਖ 11 ਅਤੇ ਮੁਹੰਮਦ 21,740 ਸਨ। ਭਾਰਤ ਦੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਦੇ ਖੰਡ XVII ਵਿੱਚ। 1931 (ਪੰਜਾਬ), ਭਾਗ II, ਦੀ ਕੁੱਲ ਆਬਾਦੀ

Paras Ram v. Shiv Chand, etc. (Grover, J.)

ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਾਂਤ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂ ਚਮਾਰਾਂ ਨੂੰ 366,739 ਪੁਰਸ਼ ਅਤੇ 318,224 ਔਰਤਾਂ ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੋਚੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਆਬਾਦੀ 3,081 ਮਰਦ ਅਤੇ 1,519 ਔਰਤਾਂ ਸਨ। ਮੋਚੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿੱਚ 251,102 ਪੁਰਸ਼ ਅਤੇ 209,914 ਔਰਤਾਂ ਸਨ। ਪੰਜਾਬ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਗਜ਼ਟੀਅਰਜ਼, ਜਿਲਦ XI, ਭਾਗ ਬੀ, ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ 1935 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਸਾਰਣੀ 15 ਵਿੱਚ ਪੰਨਾ LIII ਉੱਤੇ 1921 ਵਿੱਚ ਚਮਾਰਾਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਆਬਾਦੀ 39,447 ਦੱਸੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ 32,520 ਹਿੰਦੂ, 6,916 ਸਿੱਖ ਅਤੇ 11 ਮੁਹੰਮਦ ਸਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਸ ਸਾਲ ਮੋਚੀਆਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਆਬਾਦੀ 24,384 ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 1,084 ਹਿੰਦੂ, 26 ਸਿੱਖ ਅਤੇ 23,274 ਮੁਹੰਮਦ ਸਨ। ਪੰਜਾਬ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਗਜ਼ਟੀਅਰਜ਼, ਜਿਲਦ XXX-A, ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ 1915 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਸੰਪਾਦਨਾ ਵਿੱਚ, ਜੋ ਅੰਕੜੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਉਹ ਪੰਨਾ 102 'ਤੇ ਕੁਝ ਵੱਖਰੇ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਚਮਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁੱਲ ਆਬਾਦੀ ਦਾ 3 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ 32,134 ਵਿਅਕਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਚਮਾਰਾਂ ਅਤੇ ਮੋਚੀਆਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦਾ ਵਿਭਾਜਨ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ: -

“ਚਮਾਰ

ਹਿੰਦੂ	...	24,718
ਸਿੱਖ	...	7,403
ਮੁਹੰਮਦਾਂ	...	13
<i>ਮੋਚੀਆਂ</i>		
ਹਿੰਦੂ	...	੨੪੩
ਸਿੱਖ	...	੩੩੪
ਮੁਹੰਮਦ	...	21,813”

ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ-

“ਸਾਰਾ ਚਮੜੇ ਦਾ ਕੰਮ ਚਮਾਰਾਂ ਜਾਂ ਮੋਚੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਹ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਵਜੋਂ ਪੈਸੇ ਜਾਂ ਕਿਸਮ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਲਈ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਸ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਚਮਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਾਧਾਰਨ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਲਈ ਚਮੜੇ ਦਾ ਕੰਮ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਚੂਹੜਾਂ ਅਤੇ ਜੁਲਾਹਾਸ ਨਾਲ ਉਹ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਭਾਗੀਦਾਰਾਂ (ਸੀਰੀਜ਼) ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਸਪਲਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਇਹਨਾਂ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹਨ। ਚਮਾਰ ਹਿੰਦੂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਬਲ ਅਤੇ ਮੋਟੇ ਸੂਤੀ ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਬੁਣਾਈ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਜੁਲਾਹਾ ਦੁਆਰਾ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਜੁਲਾਹੇ ਵਜੋਂ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੰਭਵ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਰੇ ਕਬੀਲੇ, ਚਮਾਰ, ਜੁਲਾਹਾ ਅਤੇ ਮੋਚੀ, ਮੋਟੇ ਕੱਪੜੇ ਬੁਣਨ ਅਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਸਨ।

ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਚਮੜੇ ਵਿੱਚ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕੋ ਨਸਲ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਆਦਿਵਾਸੀ ਮੂਲ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਚਮਾਰ ਗਾਵਾਂ, ਮੱਝਾਂ, ਬੱਕਰੀਆਂ ਅਤੇ ਭੇਡਾਂ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾਂਦੇ ਹਨ, ਸਾਰੇ ਚਬਾਉਣ ਵਾਲੇ ਜਾਨਵਰ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ

ਚਮੜੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ; ■ ਪਰ ਉਹ ਉਠ ਜਾਂ ਘੋੜੇ ਦਾ ਮਾਸ ਨਹੀਂ ਖਾਣਗੇ ਜਾਂ ਚੂਹੜਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡੇ ਹੋਏ ਚਮੜੇ ਤੋਂ ਬਣੇ ਚਮੜੇ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ ; ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਮੱਛੀ, ਕਿਰਲੀ ਜਾਂ ਸੂਰ ਨਹੀਂ ਖਾਣਗੇ। ਚਮਾਰ ਅਮਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੂ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਚਮਾਰਵਾ ਜਾਂ ਗੁਰਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਚਮਾਰਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ ਅਤੇ ਜੋ ਪਵਿੱਤਰ ਧਾਗਾ ਪਹਿਨਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਆਮ ਉੱਚ ਜਾਤੀ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰੇ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਉੱਤਰੀ ਪੱਛਮੀ ਸਰਹੱਦੀ ਸੂਬੇ ਦੀਆਂ ਕਬੀਲਿਆਂ ਅਤੇ ਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਿੱਚ , ਖੰਡ III, ਪੰਜਾਬ ਲਈ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਰਿਪੋਰਟ, 1883, ਮਰਹੂਮ ਸਰ ਡੇਨਜ਼ਿਲ ਇਬੈਟਸਨ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਲਈ ਜਨਗਣਨਾ ਰਿਪੋਰਟ, 1892, ਮਾਨਯੋਗ ਦੁਆਰਾ . ED ਮੈਆਰਟਿਕਲਗਨ, ਜਾਤ ਜਾਂ ਕਬੀਲੇ "ਮੋਚੀ" ਬਾਰੇ ਪੰਨਾ 123 ਤੋਂ 124 ਤੱਕ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ-

“(1) ਚਿਤਰਾਲ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਘਾਟੀ ਅਤੇ ਗਿਲਗਿਤ ਅਤੇ ਸਿੰਧ ਘਾਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਲੁਹਾਰ: ਵੇਖੋ ਚਿਤਰਾਲੀ; (2) ਇਹਨਾਂ ਬਾਕੀ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਮੋਚੀ ਸ਼ਬਦ ਇੱਕ ਕਿੱਤੇ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਅਤੇ ਰੰਗੀਨ ਚਮੜੇ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਟੈਨਰ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਮੋਚੀ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਚਮੜੇ ਦੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਇਕੱਲੇ ਚਮੜੇ ਨੂੰ ਦਾਣੇ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਤਹ ਦਾ ਰੰਗ ਜਾਂ ਦਾਗ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਾਰੇ ਰੰਗੇ ਰੰਗ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੂਰਬ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਾਮ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਸਬਿਆਂ ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਹੁਨਰਮੰਦ ਕਾਮਿਆਂ ਲਈ ਹੀ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪੱਛਮ ਵਿੱਚ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਚਮਾਰ ਨੂੰ ਮਨੋਨੀਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ ਮੋਚੀ ਉੱਥੇ ਹੈ ਜੋ ਚਮਾਰ ਪੂਰਬ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸੇ ਜਾਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਉਸਦੇ ਧਰਮ ਬਦਲਣ ਨਾਲ ਉਸਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ, ਉਸਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਸਥਿਤੀ।

*

*	\$	*	\$	◆	* <
*	#	*	*	◆	

ਮਿਸਟਰ ਕ੍ਰਿਸਟੀ ਨੇ ਸੱਚਮੁੱਚ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਕੋਈ ਚਮਾਰ, ਚਾਹੇ ਹਿੰਦੂ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਮਾਮੂਲੀ ਅਹੁਦਿਆਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਚਮੜੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਚਮੜੇ ਵਿੱਚ ਉੱਠਦਾ ਹੈ।

Paras Ram v. Shiv Chand, etc. (Grover, J.)

ਸਮਾਜਿਕ ਪੈਮਾਨਾ ਅਤੇ ਮੋਚੀ ਦਾ ਵਧੇਰੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਨਾਮ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। * * *

* * * * *

ਬਾਵਲ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂ ਮੋਚੀ ਕੱਛਵਾਹਾ ਦੇ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਉਹ ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਮੂਲ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਚਮਾਰਾਂ ਅਤੇ ਖਟਿਕਾਂ ਨੂੰ ਨਫ਼ਰਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਹੋਰ ਮਿਲਿਆ ਚੌਹਾਨ। ਨਾਭਾ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂ ਮੋਚੀਆਂ ਦੇਵੀ, ਭੈਰੋਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਹਿੰਦੂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। * * *

ਭਾਵੇਂ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਨ, ਹਿੰਦੂ ਮੋਚੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦੱਖਣ-ਪੂਰਬ ਵਿੱਚ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਚਮੜੇ ਦੇ ਡੱਬੇ, ਕਾਠੀ ਆਦਿ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਜੁੱਤੀਆਂ ਨਹੀਂ। ਮੁਹੰਮਦਨ ਮੋਚਿਸ ਕੋਲ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਪੱਖਪਾਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੇ ਭਾਗ 2 ਦੇ ਪੰਨਾ 147 'ਤੇ ਗੌਰ ਜਾਂ ਜਾਤ "ਚਮਾਰ" ਦੀ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ-

“ਚਮਾਰ ਉੱਤਰੀ-ਪੱਛਮੀ ਭਾਰਤ ਦਾ ਚਮੜਾ ਅਤੇ ਚਮੜੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੱਛਮੀ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਉਸਨੂੰ ਜਦੋਂ ਵੀ ਮੋਚੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇੱਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੈ, ਜਾਤ ਇੱਕ ਹੈ। ਚਮਾਰ ਨਾਮ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਚਰਮਕਾਰ ਜਾਂ "ਛੁਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਾਮੇ" ਤੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੂਰਬ ਵਿੱਚ ਉਹ ਚਮੜਾ-ਮਜ਼ਦੂਰ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਹੈ। ਉਹ ਪਿੰਡਾਂ ਦਾ ਆਮ ਕੁਲੀ ਅਤੇ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰ ਹੈ; ਅਤੇ ਇੱਕ ਚਮਾਰ, ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਉਸਦੀ ਜਾਤ ਪੁੱਛੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ 'ਕੁਲੀ' ਦਾ ਜਵਾਬ 'ਚਮਾਰ' ਵਾਂਗ ਹੀ ਦੇਵੇਗਾ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਬੇਗਰ, ਜਾਂ ਘਾਹ ਕੱਟਣ, ਲੱਕੜਾਂ ਅਤੇ ਬੰਡਲ ਚੁੱਕਣ, ਚੌਕੀਦਾਰ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਰਗੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ; ਅਤੇ ਲੋੜ ਪੈਣ 'ਤੇ ਉਹ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਪਲਾਸਟਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਮਰੇ ਹੋਏ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀਆਂ ਖੁੱਡਾਂ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਘੁੰਗਰੂ-ਪੈਰਾਂ ਵਾਲੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦਾ ਮਾਸ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਚੂਹੜਸਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਖੁਰ ਨੂੰ ਵੰਡਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਉਹ ਜੁੱਤੀਆਂ, ਕਾਰਟ ਲਈ ਥੌਂਗ, ਅਤੇ ਕੋਰੜੇ ਅਤੇ ਚਮੜੇ ਦਾ ਹੋਰ ਕੰਮ ਬਣਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਠੀਕ ਕਰਦੇ ਹਨ; ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ, ਉਹ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਖਤ ਮਿਹਨਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਹਰ ਇੱਕ ਪਰਿਵਾਰ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਹਰੇਕ ਖੇਤੀ ਸੰਗਠਨ ਨੂੰ ਸਪਲਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਜਨਗਣਨਾ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਤੋਂ ਜੇ ਅੰਕੜੇ ਲਏ ਗਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਦੇ ਮਕਸਦ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਚਮਾਰ ਅਤੇ ਮੋਚਿਸ ਵਜੋਂ ਵਰਣਿਤ ਹੈ, ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ, ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ। ਸ੍ਰੀ ਨੰਦ ਲਾਲ ਢੀਗਰਾ ਨੇ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜਨਗਣਨਾ ਐਕਟ, 1948 ਦੀ ਧਾਰਾ 15 ਤਹਿਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਨਗਣਨਾ ਰਿਪੋਰਟ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ (ਜਨਗਣਨਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੀ ਡਿਊਟੀ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿਸੇ ਕਿਤਾਬ, ਰਜਿਸਟਰ ਜਾਂ ਰਿਕਾਰਡ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਾਂ ਧਾਰਾ 10 ਦੇ ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿਸੇ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੀਵਾਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਜਨਗਣਨਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਕਿਸੇ ਕਿਤਾਬ, ਰਜਿਸਟਰ, ਰਿਕਾਰਡ ਜਾਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਐਂਟਰੀ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਦਾ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਸੈਕਸ਼ਨ ਕਿਸੇ ਸੰਦਰਭ ਨੂੰ ਰੋਕਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਕਬੀਲਿਆਂ, ਜਾਤਾਂ ਜਾਂ ਧਰਮਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕੋਈ ਵੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਜਾਂ ਅੰਕੜਾਤਮਕ ਜਾਂ ਸਮਾਨ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਇਹ ਕੇਵਲ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੀ ਡਿਊਟੀ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿਸੇ ਕਿਤਾਬ, ਰਜਿਸਟਰ ਜਾਂ ਰਿਕਾਰਡ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਉਹਨਾਂ ਮੂਲ ਕਿਤਾਬਾਂ ਜਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਜਨਗਣਨਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਖੁਦ - ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਸਨ।

ਪਹਿਲੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਮੇਰਾ ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ 1915 ਦੇ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਗਜ਼ਟੀਅਰ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਚਮਾਰ ਅਤੇ ਮੋਚਿਸ, ਜੋ ਰੰਗੀਨ ਚਮੜੇ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕੋ ਨਸਲ ਦੇ ਸਨ ਜਾਂ ਸਾਰੇ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿੱਚ ਨੇੜਿਓਂ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਮੋਚਿਸ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਏ ਸਨ। ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਜਾਤੀ ਜਾਂ ਉਪ-ਜਾਤੀ ਵਿੱਚ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੁੱਤੀ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਕਿੱਤਾ "ਮੋਚਿਸ" ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਨੇੜਿਓਂ ਜੁੜਿਆ ਹੋਵੇ ਪਰ ਇਹ ਸਭ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਜਾਤਾਂ ਅਤੇ ਉਪ-ਜਾਤਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੱਖੀ ਧੰਦੇ ਜਾਂ ਕਿੱਤੇ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਆਈਆਂ ਹਨ। ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿਚ ਚਮਾਰਾਂ ਅਤੇ ਮੋਚੀਆਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚਮਾਰ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਸਨ ਅਤੇ 1915 ਦੇ ਗਜ਼ਟੀਅਰ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕਥਨ ਵਿਚ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕਾਫੀ ਤੱਤ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਚਮਾਰਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਮੋਚਿਸ ਨੇ ਲੈ ਲਈ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਪੰਨਾ 8 (ਸੁਪਰਾ) 'ਤੇ ਦੱਸੇ ਗਏ ਅੰਕੜਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪੂਰੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਵੀ "ਮੋਚਿਸ" ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਢੀਗਰਾ (ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਲਈ ਇਹ ਦੱਸਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕਿਉਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਚਮਾਰਾਂ ਅਤੇ ਮੋਚੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖਰੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਜਾਂ ਸਮੂਹਾਂ ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਉੱਤਰੀ ਦੇ ਕਬੀਲਿਆਂ ਅਤੇ ਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ -ਪੱਛਮੀ ਸਰਹੱਦੀ ਪ੍ਰਾਂਤ, ਖੰਡ III (ਪੰਨਾ 11 'ਤੇ) ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਇੱਕ ਚਮਾਰ, ਭਾਵੇਂ ਹਿੰਦੂ ਜਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਮਾਮੂਲੀ ਦਫਤਰਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੀਮਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

M?

Paras Ram v. Shiv Chand, etc. (Grover, J.)

ਆਪਣੇ ਆਪ ਚਮੜੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ, ਉਹ ਸਮਾਜਿਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਉੱਭਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੋਚੀ ਦਾ ਵਧੇਰੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਨਾਮ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਹਿੰਦੂ ਮੋਚੀਆਂ ਨੇ ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਮੂਲ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਚਮਾਰਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਉਸੇ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੇ ਮਰੇ ਹੋਏ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀਆਂ ਖੁੱਡਾਂ ਨੂੰ ਲਾਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਲੋਗ-ਪੈਰਾਂ ਵਾਲੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦਾ ਮਾਸ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਉਹ ਜੁੱਤੀਆਂ, ਗੱਡੇ ਲਈ ਥੋਂਗ, ਅਤੇ ਕੋਰੜੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਚਮੜੇ ਦੇ ਕੰਮ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਦੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ, 1911, ਜਿਲਦ XIV, ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ, ਭਾਗ 1 ਦੇ ਪੰਨਾ 469 'ਤੇ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਿੱਚ: ਮੋਚੀਆਂ ਬਾਰੇ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਮੁਹੰਮਦ ਦੋਵੇਂ ਹਨ, ਇੱਥੇ ਸਿਰਫ 195 ਸਿੱਖ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਸਾਰੇ ਵਾਪਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਪ੍ਰਾਂਤ, ਕੁਝ ਛੋਟੇ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੂਰਬ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕਸਬਿਆਂ ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਹਨਰਮੰਦ ਕਾਮਿਆਂ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੱਛਮ ਵਿੱਚ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਿਰਫ ਚਮੜੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੁਹੰਮਦ ਵਰਕਰ ਨੂੰ ਮਨੋਨੀਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਚਮੜੀ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਰੰਗਣ ਵਾਲਾ, ਜਾਂ ਜੁੱਤੀ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ।

ਨੁਕਤੇ 'ਤੇ ਮੌਖਿਕ ਸਬੂਤ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਨੰਦ ਲਾਲ ਪੀਡਬਲਯੂ 6, ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਲ, ਪੀਡਬਲਯੂ 8 ਦੇ ਇੱਕ ਮਨੇ ਹੋਏ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੋਚੀਸ ਮਰੇ ਹੋਏ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਖੱਲ ਨਹੀਂ ਉਤਾਰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਹਰਦੁਆਰ ਵੀ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਰੋਡਾ ਰਾਮ ਨਾਮ ਦੇ ਪਾਂਡੇ ਕੋਲ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਗੋਤਰ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਉਸਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਆਹ ਆਦਿ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿੱਚ, ਆਰੀਆ ਸਮਾਜ ਜਾਂ ਸਨਾਤਨ ਧਰਮ ਦੇ ਪੰਡਤਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਲ, ਪੀਡਬਲਯੂ 8 ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੋਚੀਆਂ ਨਾ ਸਿਰਫ ਜੁੱਤੀਆਂ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੁਹੰਮਤ ਵੀ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਮੋਚੀ ਪਹਿਲਾਂ ਮਰੇ ਹੋਏ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਚਮੜੀ ਜਾਂ ਛੁਪਾਉਂਦੇ ਸਨ ਪਰ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਸਨੇ ਅੱਗੇ - ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਧਾਗਾ ਸਿਲਾਈ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਮੋਚੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਹਰਦੁਆਰ ਵਿਖੇ ਮੋਚਿਸ ਦੇ ਰੋਡਾ ਪੰਡਿਤ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਅਸਪਸ਼ਟ ਸੁਭਾਅ ਦਾ ਸੀ। ਵਿਆਹ ਆਦਿ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ ਆਏ ਪੰਡਤਾਂ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਸੀ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਪੰਡਿਤ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸਨ। ਪੀਡਬਲਯੂ 9, ਗੋਪਾਲ ਚੰਦ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਉਸਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਮਰੇ ਹੋਏ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਚਮੜੀ ਨੂੰ ਹਟਾਉਂਦੇ ਜਾਂ ਲੁਕਾਉਂਦੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ। ਮਲਕੀਅਤ ਸਿੰਘ (ਆਰ. ਡਬਲਯੂ. 1) ਉਪ ਮੰਡਲ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ, ਜੋ ਜਾਤ ਪੱਖੋਂ ਚਮਾਰ ਸੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਪੁਲਿਸ ਸੇਵਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਡੀ.ਡੀ. ਕਸ਼ਯਪ, ਆਰ.ਡਬਲਯੂ. 3 ਦੇ ਸਬੂਤ ਇਕਸਾਰ ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸਨ ਕਿ ਮੋਚੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਛੋਟਾ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਚਮਾਰਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਉਹ ਜਾਤ ਵਿੱਚ ਉੱਚੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਸਿਰਫ ਜੁੱਤੀਆਂ ਬਣਾਉਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਰੰਗਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਜੁੱਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਜੋੜਨ ਅਤੇ ਠੀਕ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਚਮਾਰਾਂ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਚਮਾਰਾਂ ਨੇ ਮਰੇ ਹੋਏ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਖੱਲ ਜਾਂ ਛਿੱਲ ਕੱਢ ਦਿੱਤੀ ਪਰ ਮੋਚੀਆਂ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਆਤਮਾ ਰਾਮ, ਆਰਡਬਲਯੂ 6, ਹਰਦੁਆਰ ਦੇ ਪਾਂਡਾ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਕੋਲ ਮੋਚੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪੂਰਾ ਰਿਕਾਰਡ ਸੀ ਜੋ

ਡਬਲਯੂ

I.L.J.R. Punjab and Haryana

(1968)1

ਹਰਦੁਆਰ ਆਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਉਹ ਮੋਚੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰੋਹਿਤ ਸੀ ਨਾ ਕਿ ਚਮਾਰਾਂ ਦਾ।

ਚਮਾਰਾਂ ਅਤੇ ਮੋਚੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ-ਵਿਆਹ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਜੋ ਕਿ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪਰੀਖਿਆ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਕੀ ਚਮਾਰ ਅਤੇ ਮੋਚੀ ਵੱਖਰੀਆਂ ਅਤੇ ਵੱਖਰੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਹਨ, ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਗਵਾਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਚੰਗਾ ਝਗੜਾ ਸੀ। ਨੰਦ ਲਾਲ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਪੀਡਬਲਯੂ 6, ਮੋਚੀਆਂ ਅਤੇ ਚਮਾਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ-ਵਿਆਹ ਸਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿੱਚ ਚਮਾਰ ਅਤੇ ਮੋਚੀਆਂ ਭਾਈਚਾਰੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਉਸਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਉਸਦਾ ਵਿਆਹ ਮੋਚੀ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਲ, ਪੀਡਬਲਯੂ 8, ਦਾ ਵਿਆਹ ਮੋਚੀ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪਰਿਵਾਰ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਸਬੰਧਾਂ ਜਾਂ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਲ ਦੇ ਸਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਉਦਾਹਰਣ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਚਮਾਰ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜੁੱਤੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਸਨੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਉਹ ਚਮਾਰ ਸਨ। ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਲ, ਪੀਡਬਲਯੂ 8 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਮੋਚੀ ਅਤੇ ਚਮਾਰ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਉਸਨੇ ਨੇਪਾ ਰਾਮ ਦੀ ਉਦਾਹਰਣ ਦਿੱਤੀ ਜਿਸਦਾ ਵਿਆਹ ਚਮਾਰਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਪਿਆ। ਕਿਉਂਕਿ ਨੇਪਾ ਰਾਮ ਜੁੱਤੀਆਂ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਮੋਚੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਗਵਾਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ, ਮੈਂ ਡੀ.ਡੀ. ਕਸ਼ਯਪ, ਆਰਡਬਲਯੂ 3, ਜੋ ਭਾਰਤੀ ਪੁਲਿਸ ਸੇਵਾ ਦਾ ਇੱਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਮੈਂਬਰ ਹੈ ਅਤੇ ਜਾਤ ਦੁਆਰਾ ਰਵਿਦਾਸੀਆ ਹੈ, ਰਵਿਦਾਸੀਆ ਦੇ ਚਮਾਰ ਹੋਣ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੋਚਿਸ ਅਤੇ ਚਮਾਰਾਂ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਹ ਇੱਕੋ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੋਚੀਆਂ ਅਤੇ ਚਮਾਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕੋਈ ਅੰਤਰ-ਵਿਆਹ ਹੋਵੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਚਮਾਰ ਜਾਤੀ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਜੋ ਸਿਰਫ ਮੋਚੀ ਦਾ ਪੇਸ਼ਾ ਜਾਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ। ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਸਵਾਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਹ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨਿਰਣਾਇਕ ਕਾਰਕ ਹੋਵੇਗਾ।

ਚਮਾਰਾਂ ਅਤੇ ਮੋਚੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਦੇ ਹੋਣ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਧਿਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਆਮ ਸਬੂਤ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਵਿਵਾਦਪੂਰਨ ਹਨ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਦੋ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਅਫਸਰਾਂ ਨੇ ਕੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚਮਾਰ ਸਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਬਿਆਨ ਕਿਉਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੋਚੀ ਅਤੇ ਚਮਾਰ ਵੱਖਰੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਮਲਕੀਅਤ ਸਿੰਘ, ਆਰਡਬਲਯੂ 1 ਅਤੇ ਡੀ ਡੀ ਕਸ਼ਯਪ, ਆਰ ਡਬਲਯੂ 3 ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ *ਭਈਆ ਲਾਲ ਬਨਾਮ ਹਰੀਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ* (1) ਵਿੱਚ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਵਿਵਾਦ

AIR 1965~SC 1557“

~

Paras Ram v. Shiv Chand, etc. (Grover, J.)

ਮਾਮਲਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਿਹੋਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਦੋਹਰ ਜਾਤੀ ਚਮਾਰ ਜਾਤੀ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਸੀ। ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਜਿਸ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਚਮਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਦੋਹਰ ਜਾਤੀ ਚਮਾਰ ਜਾਤੀ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਸੀ, ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਜਾਤ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ 13 ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧੇ-

“ਸਬੂਤ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਿਹੋਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਚਮਾਰ ਅਤੇ ਮੋਚੀਆਂ ਮੁਹੱਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਦੋਹਰ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 1 ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਗਵਾਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਸ਼ਨਲਾਲ, ਪੀਡਬਲਯੂ 4 ਦੇ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀ ਮਹੱਤਵ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਖੁਦ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਦੋਹਰ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਸਨ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਸ ਸਮਾਜ ਦਾ ਸਰਪੰਚ ਸੀ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਜ ਨੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ; ਪਰ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸੀਵਧਾਨ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਕਿਸ਼ਨਲਾਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਬਿਲਕੁਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਤੇ ਅਸਪਸ਼ਟ ਹੈ, ਉਸਨੇ ਸਹੁੰ ਖਾ ਕੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਹਰ ਅਤੇ ਚਮਾਰ ਜਾਤੀਆਂ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰੀਆਂ ਹਨ। ਚਮਾਰ, ਉਸਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਮਰੇ ਹੋਏ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਖੱਲ ਉਤਾਰਦੇ ਹਨ, ਜੁੱਤੀਆਂ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਚਮੜੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ; ਦੋਹਰ, ਗਵਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ; ਚਮਾਰ ਜਾਤੀ ਦੀ ਉਪ-ਜਾਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਦੋਹਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ-ਵਿਆਹ ਅਤੇ ਅੰਤਰ-ਵਿਆਹ ਦਾ ਕੋਈ ਰਿਸ਼ਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਦੋਹਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮੋਚੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਚੈਟਰਜੀ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾ ਸਕੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਗਵਾਹ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਗਵਾਹ ਉਸੇ ਜਾਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਜੋ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਮਨੋਰਥ ਨਹੀਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਝੁੱਟੀ ਸਹੁੰ ਕਿਉਂ ਖਾਵੇ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਲ ਵਰਗਾ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣੀ ਜਾਤ ਬਾਰੇ ਗਲਤ ਬਿਆਨ ਦੇਵੇਗਾ।

ਜਵਾਬਦੇਹ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਸਬੂਤ ਅਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਸਮੇਤ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਦਾਖਲੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚਮਾਰ ਮਰੇ ਹੋਏ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਖੱਲ ਉਤਾਰਦੇ ਜਾਂ ਉਤਾਰਦੇ ਹਨ, ਚਮੜੇ ਦੀ ਰੰਗਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੁੱਤੀਆਂ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਠੀਕ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਸਿਲਾਈ ਧਾਗਾ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੋਚੀ ਸਿਰਫ ਨਵੀਆਂ ਜੁੱਤੀਆਂ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਚਮੜੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ

ਹੋਰ ਸਭ ਕੁਝ. ਇਹ ਵੀ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੋਚੀ ਚਮਾਰਾਂ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਡੀ.ਡੀ. ਕਸ਼ਯਪ, ਆਰਡਬਲਯੂ 3, ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹਾਂ, ਜੋ ਉਸੇ ਜਾਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ, ਚਮਾਰ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਢੀਗਰਾ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਦਰਸਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਗਵਾਹ f ਨੂੰ ਝੂਠੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ। ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਮੋਚੀਆਂ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸਮਾਜਿਕ ਰੁਤਬੇ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਚਮਾਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਉੱਚ ਜਾਤੀ ਜਾਂ ਜਾਤ-ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਵਿਕਸਤ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਡੀ ਡੀ ਕਸ਼ਯਪ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਖੱਤਰੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ - ਅਰੋੜਾ ਨਾਲੋਂ ਉੱਚੀ ਜਾਤ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੋਚੀ ਆਪਣੀ ਜਾਤ ਨੂੰ ਚਮਾਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਉੱਚੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਨੰਦ ਲਾਈ, ਪੀਡਬਲਯੂ 6, ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਰੀਆ ਸਮਾਜ ਜਾਂ ਸਨਾਤਨ ਧਰਮ ਤੋਂ ਉਸਦੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਪੰਡਤਾਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਵਰਗੇ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿੱਚ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਆਰਡਰ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਲਗਭਗ ਹਰ ਦੂਜੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਮੋਚੀਆਂ ਦਾ ਵੱਖਰਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਜਾਤ "ਚਮਾਰ" ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਆਈਟਮ 2 'ਹੈ। "ਚਮਾਰ, ਮੋਚੀ ਜਾਂ ਮੁਚੀ"। ਆਈਟਮ 4, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਬਿਹਾਰ ਅਤੇ ਮਦਰਾਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ "ਚਮਾਰ ਜਾਂ ਮੋਚੀ" ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਆਈਟਮ 16 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਦੀ ਹੈ: -

“ਚਮਾਰ, ਭਾਂਡੀ, ਜਾਟਵ, ਜਾਟੀਆ, ਮੋਚੀ; ਰੈਦਾਸ; ਰਾਇਗਰ ਜਾਂ ਰਾਮਦਾਸੀਆ।”

ਗੁਜਰਾਤ ਵਿੱਚ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸੂਰਤ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਡਾਂਗਾ ਅਤੇ ਉਮਬਰਗਾਓਂ ਤਾਲੁਕਾ ਵਿੱਚ, ਮੋਚੀ ਨੂੰ ਚਮਾਰ ਤੋਂ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਹਸਤੀ ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਐਂਟਰੀਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪੀ¹ ਅਨਜਾਬ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਰਾਜ ਦੇ ਪੁਨਰਗਠਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਵਾਂਗ ਹੀ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਮੋਚੀ ਦਾ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਲੀ ਅਤੇ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਬੇਲੋੜਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਐਂਟਰੀ ਨੰਬਰ 10 “ਚਮਾਰ, ****, ਮੋਚੀ, ****” ਹੈ। ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਥਿਤੀ ਸੱਚਮੁੱਚ ਦਿਲਚਸਪ ਹੈ। ਜਾਰੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ: -

“ਪੰਜਾਬ ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ, 1966 ਦੀ ਧਾਰਾ 5 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਪੂਰੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ। * * * * *

14. ਚਮਾਰ, ਮੋਚੀ, ਰਾਮਦਾਸੀ, ਰਵਿਦਾਸੀ ਜਾਂ ਰਾਮਦਾਸੀ।

ਹੁਣ, ਪੰਜਾਬ ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ, 1966 ਦੀ ਧਾਰਾ 5 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਐਂਟਰੀ 9 ਵਿੱਚ ਮੋਚੀ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਪੰਜਾਬ ਪੁਨਰਗਠਨ ਐਕਟ, 1966 ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਰਾਜ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸਨ। ਆਰਡਰ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਇੰਦਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਦੁਆਰਾ ਦੋ-ਗੁਣਾ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਕੀਲ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਦਲੀਲਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਮੋਚੀ ਅਤੇ ਚਮਾਰ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕੋ ਜਾਤੀ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖਰੇ ਨਾਮ ਹਨ।

ਭਈਆ ਲਾਈ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਪੰਨਾ 1560 'ਤੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਰਡਰ ਨੇ ਇੱਕ ਹੀ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜਾਤਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਜਿੱਥੋਂ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕੋ ਜਾਤ ਦੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਨਾਮ ਸਨ, ਜਾਂ ਇਸ ਦੀਆਂ ਉਪ-ਜਾਤੀਆਂ ਸਨ ਜੋ ਹੋਣ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਸਨ। ਆਰਡਰ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਵਜੋਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਤੀਆ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਆਈਟਮ 2, ਪ੍ਰਵੇਸ਼ 3 ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪ ਦੁਆਰਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚਮਾਰ, * * *, ਮੋਚੀ, * * * ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਆਰਡਰ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇੰਦਰਾਜ ਵਿੱਚ "ਚਮਾਰ" ਦੇ ਇੱਕੋ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਮੋਚੀ ਦਾ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨਾਮਾਂ ਵਾਲੀ ਇੱਕੋ ਜਾਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਮੋਚੀ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਜਾਤੀ ਦਾ ਵੱਖਰਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਅਰਥਾਤ, ਚਮਾਰ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਤਰਤੀਬ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਇੰਦਰਾਜ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਮਾਈਨਿੰਗ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਿ ਕੀ ਮੋਚੀ ਅਤੇ ਚਮਾਰ ਇੱਕੋ ਜਾਤੀ ਦੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਨਾਮ ਹਨ। ਦੂਸਰਾ ਉਦੇਸ਼ ਜਿਸ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਸਵਾਲ ਨੰਬਰ 3 ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਸੁਵਿਧਾਜਨਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵਿਚਾਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸ਼ਡਿਊਲ ਟੂ ਦ ਆਰਡਰ ਦੇ ਭਾਗ X ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਮੋਚੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਹੋਵੇਗਾ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਸ ਜਾਤੀ ਦਾ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਈਆ ਲਾਈ ਦੇ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਨੇ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਹਰ ਜਾਤੀ ਚਮਾਰ ਜਾਤੀ ਦੀ ਉਪ-ਜਾਤੀ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 341 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਇਹ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਧਾਰਾ 341 ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਤੀ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਉਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਜਨਤਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਵੇਖਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ: -

“ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਚਮਾਰ, ਜਾਟਵ ਜਾਂ ਮੋਚੀ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਵਾਦ ਦੇ ਸਵਾਲ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ, ਜਾਂਚ ਜੋ ਚੋਣ

ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਇਹ ਤੈਅ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਚਮਾਰ, ਜਾਟਵ ਜਾਂ ਮੋਚੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਚਮਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਦੋਹਰ ਜਾਤੀ ਜੋ ਕਿ ਚਮਾਰ ਜਾਤੀ ਦੀ ਉਪ-ਜਾਤੀ ਹੈ, ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਉਸੇ ਦਰਜੇ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 341 ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਪ੍ਰੋ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ (”।

ਸਾਸ਼ਾਵਲਿੰਗਪਾ ਬਨਾਮ ਡੀ. ਮੁਨੀਚਿਨੱਪਾ (2) ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵੱਖਰਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਤੇ ਅਸਾਧਾਰਨ ਹਾਲਾਤ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਇਹ ਮੰਨਣ ਵਿੱਚ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਇਆ ਕਿ ਵੇਦਰ ਜਾਤੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਭੋਵੀ ਜਾਤੀ ਵਰਗੀ ਸੀ। ਆਰਡਰ ਦਾ ਅਰਥ. ਭਈਆ ਲਾਈ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਗਏ ਵਿਚਾਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਇਹ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਰੁਕਾਵਟ ਬਣ ਜਾਣਗੇ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਮੋਚੀ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦਾਖਲੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਨੂੰ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਆਰਡਰ ਦੇ ਅਰਥ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਤਾਂ. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਬੀ. ਸਾਸ਼ਾਵਲਿੰਗਪਾ ਦੇ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਦੂਜੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ 1956 ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਪੁਨਰਗਠਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਸੂਰ ਰਾਜ ਦੀ ਵੰਡਰ ਜਾਤੀ "ਭੋਵੀ" ਜਾਤੀ ਦੇ ਸਮਾਨ ਸੀ - ਸੀਵਧਾਨ (ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ) ਆਰਡਰ, 1950 ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਸਬੂਤ ਦੇਣ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਵੇਦਰ ਜਾਤੀ ਆਰਡਰ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਈ ਭੋਵੀ ਜਾਤੀ ਵਰਗੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਵੇਦਰ ਜਾਤੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ (ਭੋਵੀ ਜਾਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ) ਪਰ ਮੈਸੂਰ ਰਾਜ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਮੁਸ਼ਕਲ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਪੁਨਰਗਠਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ। 1956 ਵਿੱਚ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਕਿ ਇੱਥੇ ਭੋਵੀ ਜਾਤ ਵਜੋਂ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਕੋਈ ਜਾਤ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਜਾਤ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਜਾਤ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਰਾਜਪ੍ਰਮੁੱਖ ਨਾਲ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਰਡਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਅਦਾਲਤਾਂ ਲਈ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਰਸਤਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਸੀ ਕਿ ਭੋਵੀ ਦਾ ਮਤਲਬ ਕਿਹੜੀ ਜਾਤ ਸੀ। ਉਸ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹੀ ਲੈਣੀ ਸੀ, ਮੈਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ ਕਿ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਲਈ ਕੋਈ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਂ ਅਜੀਬ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ। e ਨੂੰ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਜਾਂ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਿ ਆਰਡਰ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਮੋਚੀ ਚਮਾਰ ਵਰਗੀ ਜਾਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਭਾਵੇਂ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 8 ਮੋਚੀ ਸੀ, ਉਹ ਆਰਡਰ ਵਿੱਚ ਨੋਟੀਫਾਈਡ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੀ।

(2) AIR 1965 S.CT1269^

Paras Ram v. Shiv Chand, etc. (Grover, J.)

ਸਵਾਲ ਨੰਬਰ 2 ਦਾ ਹੁਣ ਫੈਸਲਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਇਕ ਨੰਬਰ 8, ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਜਾਤੀ ਪੱਖੋਂ ਚਮਾਰ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਕੇਸ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਜੋ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਉਹ ਤਿੰਨ ਕਿਸਮ ਦੇ ਹਨ: -

- (a) ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਦੇ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਪੱਤਰ, ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਪੀ. 2 ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ, ਜੋ ਉਸਨੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਵਜੋਂ ਦਾਖਲ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜੋ ਕਿ 1961 ਵਿੱਚ ਮਿਉਂਸਪਲ ਕਮੇਟੀ, ਅਬੋਹਰ ਦੀ ਚੋਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ;
- (b) ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਕੂਲ ਦੇ ਰਜਿਸਟਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਐਂਟਰੀਆਂ; ਅਤੇ
- (c) ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਦੀ ਜਾਤ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮੌਖਿਕ ਸਬੂਤ।

ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਲ 1961 ਵਿੱਚ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ, ਜਿਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਵਿਸ਼ਵਾ ਨਾਥ ਹੈ, ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਵਜੋਂ ਅਬੋਹਰ ਦੇ ਵਾਰਡ ਨੰਬਰ 14 ਤੋਂ ਨਗਰ ਨਿਗਮ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਉਮੀਦਵਾਰ ਵਜੋਂ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.1, ਆਈ.ਡੀ. ਕੰਵਰ, ਇੰਚਾਰਜ, ਲੋਕਲ ਬਾਡੀਜ਼, ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਨੇ 10000 ਰੁਪਏ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਏ। ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ P. 1 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਜੋਂ 25 , ਜੋ ਕਿ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਿਆਇਤ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੂਜੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਰੁਪਏ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਨੇ ਪੈਂਦੇ ਸਨ। 50. ਕੇ.ਐਲ.ਨਾਗਪਾਲ, ਪੀ.ਡਬਲਯੂ. 2, ਉਹ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਿਉਂਸਪਲ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਚੋਣ ਲਈ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਪੱਤਰਾਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਦੇ ਮਕਸਦ ਨਾਲ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਪੀ. 2 ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਵਜੋਂ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਪੱਤਰ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ "ਦੋ ਬਲਦ ਅਤੇ ਇੱਕ ਜੁਲਾ" ਦਾ ਕਾਂਗਰਸ ਚਿੰਨ੍ਹ ਅਲਾਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 18 ਹੋਰ ਉਮੀਦਵਾਰ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਚਾਰ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਉਪ ਮੰਡਲ ਅਫਸਰ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਿਆਂ ਦਰਬਾਰੀ ਲਾਈ ਦਾ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਪੱਤਰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਪਰ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਲ ਦੇ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਪੱਤਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਕੇਐਲ ਨਾਗਪਾਲ, ਪੀਡਬਲਯੂ 2 ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ।

ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਪੀ. 2 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਚਮਾਰ ਜਾਤੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਦੀ ਇੱਕ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਦੂਜੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ, ਪੀਡਬਲਯੂ 8 ਅਨੁਸਾਰ, ਉਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਵਾਰਡ ਨੰਬਰ 14 ਤੋਂ ਨਗਰ ਨਿਗਮ ਦੀ ਚੋਣ ਲੜਨ ਵਾਲੇ ਹੋਰ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਉਠਾਇਆ ਕਿ ਉਹ ਹਰੀਜਨ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਹੈ।

ਸਰਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਨੰਬਰ 2, ਅਬੋਹਰ ਦੇ ਹੈੱਡਮਾਸਟਰ ਪੀਡਬਲਯੂ 5 ਪੂਰਨ ਚੰਦ ਨੇ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਚੰਦਰ ਮੋਹਨ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਭਾਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪੀ. 12 ਤੋਂ ਪੀ. 15 ਦੇ ਦਾਖਲਾ ਫਾਰਮ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਛੱਡਣ ਦੇ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ। ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਪੀ. 14 ਵਿੱਚ ਜੋ ਕਿ ਚੰਦਰ ਮੋਹਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਦਾਖਲਾ ਫਾਰਮ ਹੈ, ਚੰਦਰ ਮੋਹਨ ਦੀ ਜਨਮ ਮਿਤੀ 11 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1953 ਦੱਸੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ

ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਾਲਮ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਸਲ ਵਿੱਚ "ਕੌਮ ਯ ਜਾਤੀ ਅਥਵਾ ਕਬੀਲਾ" ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਸਿਆਹੀ ਨਾਲ ਕੱਟ ਕੇ ਇਸ ਦੇ ਉੱਪਰ 'ਕੌਮ' ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਲਮ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਐਂਟਰੀਆਂ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ: -

“ਮਜ਼ਦੂਰੀ, ਜੁਤੀ ਕੋਲਾ, ਚਮਾਰ”।

ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਪੀ. 12 ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਦੇ ਦੂਜੇ ਸੂਰਜ ਸੂਰਜ ਭਾਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜ ਭਾਨ ਦੀ ਜਨਮ ਮਿਤੀ 14 ਮਾਰਚ, 1957 ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਹੈ। “ਕੌਮ ਯ ਜਾਤੀ ਅਥਵਾ ਕਬੀਲਾ” ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਾਲਮ ਇਸ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਕੱਟਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਹੇਠਾਂ "ਚਮਾਰ, ਹਰੀਜਨ" ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਾਲਮ “ਪਿਤਾ ਕਾ ਵਿਵਸਾਫ ਜੋ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਦਾਖਲਾ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪਾਇਆ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਪੰਨਾ 12 ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। “ਜੁਤੀ ਕੋਲਾ, ਦੁਕੰਦਰ”। ਪੂਰਨ ਚੰਦ, ਹੈੱਡਮਾਸਟਰ, ਪੀਡਬਲਯੂ 5, ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ 7 ਮਈ, 1962 ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਆਰ ਦੇ ਇਕ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਕ ਨੂੰ ਐਡ.

ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਮਿਟਾਇਆ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਉੱਥੇ ਸੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਕੂਲ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰੀਜਨਾਂ ਨੂੰ ਫੀਸਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਰਿਆਇਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਜ਼ੀਫਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.3, ਗੁਲਾਮ ਜਨਬਾਜ਼ ਗਿੱਲ, ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ, ਸਰਕਾਰੀ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ, ਅਬੋਹਰ ਨੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਪੀ. 3 ਤੋਂ ਪੀ. 11 ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ, ਇਹ ਉਹ ਕਾਪੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਲਾਈ, ਹੰਸ ਰਾਜ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਐਂਟਰੀਆਂ ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਰਾਮ ਨਰਾਇਣ ਜੋ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਦੇ ਚਾਚੇ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਸਨ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇੰਦਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਨਕਲਾਂ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਪੀ. 3, ਪੰਨਾ 4, ਅਤੇ ਪੰਨਾ 5), ਨੰਦ ਲਾਈ ਅਤੇ ਦੁਰਗਾ ਦਾਸ ਜੋ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਭੈਣ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਸਨ (ਸਬੰਧਿਤ ਇੰਦਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ) ਉਹ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਪੀ. 10 ਅਤੇ 11), ਅਤੇ ਗੋਪਾਲ ਚੰਦ, ਬੀਰਬਲ ਅਤੇ ਜਗਦੀਸ਼ ਚੰਦਰ ਜੋ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਦੇ ਭਤੀਜੇ ਸਨ (ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਪੀ. 6, ਪੀ. 7 ਅਤੇ ਪੀ. 8) ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਇੰਦਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਰਸਤਾ ਨੂੰ ਚਮਾਰ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਗਿੱਲ ਜਿਸ ਨੇ ਸਕੂਲ ਦਾ ਅਸਲ ਰਿਕਾਰਡ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ

Paras Ram v. Shiv Chand, etc. (Grover, J.)

ਨੇ ਕਈ ਦਾਖਲੇ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਫਰਮਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀਆਂ ਪੀ. 3 ਤੋਂ ਪੀ. 11 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਐਂਟਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਾਬਤ ਜਾਂ ਸਹੀ ਵੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਕੁਝ ਮੁਸ਼ਕਲ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਗਿੱਲ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਕਾਪੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਾਪੀਆਂ ਵਿੱਚ ਐਂਟਰੀਆਂ ਦੀ ਅਸਲ ਐਂਟਰੀਆਂ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਹੁਣ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ P. 3 ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਲਾਈ PW 7 ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। 'ਜਾਤ' ਦੇ ਕਾਲਮ ਵਿੱਚ, "ਚਮਾਰ" ਸ਼ਬਦ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਗਿੱਲ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੇ ਅਸਲ ਰਜਿਸਟਰ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਪਿਆ ਕਿ ਉਹ ਅਸਲ ਰਜਿਸਟਰ ਨਹੀਂ ਲਿਆਇਆ ਸੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਪੀ. 3 ਵਿੱਚ ਐਂਟਰੀਆਂ ਦੀ ਨਕਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਜਿਸਟਰ ਵਿੱਚ 'ਏ' ਮਾਰਕ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਲੜੀ ਨੰਬਰ 9659 'ਤੇ, ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਲਾਈ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇੱਕ ਐਂਟਰੀ ਸੀ ਪਰ ਜਾਤ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਲਈ ਕੋਈ ਕਾਲਮ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਪੀ. 4 ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਲਾਈ ਪੀਡਬਲਯੂ 7 ਦੇ ਹੇਠ ਹਜ ਭਰਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਕੂਲ ਐਂਟਰੀਆਂ ਹਨ, ਗਿੱਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ 'ਸੀ' ਮਾਰਕ ਕੀਤੇ ਰਜਿਸਟਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਰਜਿਸਟਰ ਵਿੱਚ ਲੜੀ ਨੰਬਰ 7050 'ਤੇ, 'ਜਾਤ' ਦੇ ਕਾਲਮ ਵਿੱਚ "ਹਰੀਜਨ" ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ 'ਕਿੱਤੋ' ਦੇ ਕਾਲਮ ਵਿੱਚ "ਚਮਾਰ" ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਨਾਲ "ਜੁੱਤੀ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ" ਸ਼ਬਦ ਪਾਇਆ ਜਾਣਾ ਸੀ। "ਚਮਾਰ" ਸ਼ਬਦ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਸਿਆਹੀ ਵਿੱਚ ਸੀ ਹਾਲਾਂਕਿ ਸ਼ਬਦ "ਜੁੱਤੀ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ" ਸ਼ਬਦ "ਹਰੀਜਨ" ਦੇ ਸਮਾਨ ਸਿਆਹੀ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਪੀ. 5 ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੋਹਨ ਲਾਈ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਰਾਮ ਨਰਾਇਣ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਐਂਟਰੀਆਂ ਹਨ, ਗਿੱਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸਲ ਰਜਿਸਟਰ ਵਿੱਚ 'ਸੀ' ਚਿੰਨ੍ਹ ਸੀਰੀਅਲ ਨੰਬਰ 7018 ਵਿੱਚ ਐਂਟਰੀ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ 'ਜਾਤ' ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਲਮ ਵਿੱਚ, ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਬਾਅਦ "ਹਰੀਜਨ", ਸ਼ਬਦ "ਰਾਮਦਾਸੀਆ ਚਮਾਰ" ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ, ਅਤੇ "ਚਮਾਰ" ਸ਼ਬਦ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਉਸੇ ਸਿਆਹੀ ਵਿਚ ਸੀ। ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਲਾਈਨ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਲਈ ਹੋਰ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਾਪੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਪੀ. 5 ਵਿੱਚ, ਹਾਲਾਂਕਿ, "ਹਰਿਅਨ" ਅਤੇ "ਰਾਮਦਾਸੀਆ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਿਆ ਕਿ "ਚਮਾਰ" ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਕਿਉਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਇੰਦਰਾਜ ਉਸ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਨੁਮਾਇਸ਼ਾਂ P. 6, P. 7 ਅਤੇ P. 8 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਰ ਐਂਟਰੀਆਂ ਕ੍ਰਮਵਾਰ "ਹਰੀਜਨ ਚਮਾਰ" "ਚਮਾਰ ਅਤੇ ਹਰੀਜਨ" ਵਰਗੀਆਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਸਨ। ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਪੀ. 9 ਵਿੱਚ ਮੁਨਸ਼ੀ ਰਾਮ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ, ਰਜਿਸਟਰ ਵਿੱਚ 'ਬੀ' ਮਾਰਕ ਵਾਲੇ ਕਾਲਮ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਐਂਟਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਜਾਤੀ ਲਈ ਸੀ ਪਰ ਕਾਲਮ 'ਪਿਤਾ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ' ਵਿੱਚ ਐਂਟਰੀ ਸੀ। ਕਾਪੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਪੀ. 9 ਵਿੱਚ "ਜੁੱਤੀ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਚਮਾਰ" ਸ਼ਬਦ 'ਪਿਤਾ ਦਾ ਕਿੱਤਾ' ਦੇ ਕਾਲਮ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ 'ਜਾਤ' ਦੇ ਕਾਲਮ ਵਿੱਚ "ਚਮਾਰ" ਸ਼ਬਦ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਗਿੱਲ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਕਾਪੀ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ "ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਰਜਿਸਟਰ ਵਿੱਚ ਅਸਲ ਇੰਦਰਾਜਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਨੁਮਾਇਸ਼ ਪੀ. 9 ਅਸਲ ਰਜਿਸਟਰ ਵਿਚ ਦਰਜ ਐਂਟਰੀਆਂ ਦੀ ਸਹੀ ਨਕਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਮੁਨਸ਼ੀ ਰਾਮ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ 'ਬੀ' ਚਿੰਨ੍ਹ ਰਜਿਸਟਰ ਵਿਚ "ਚਮਾਰ" ਸ਼ਬਦ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਵਿਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਸਿਆਹੀ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਸਿਆਹੀ ਵਿਚ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, "ਚਮਾ/ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਜਾਪਦਾ ਸੀ।

ਸ੍ਰੀ ਢੀਗਰਾ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਜਿਸ ਨਾਲ

ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀਆਂ ਪੀ. 6, ਪੀ. 7, ਪੀ. 8 ਅਤੇ ਪੀ. 10 ਵਿਚਲੀਆਂ ਐਂਟਰੀਆਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ। ਮੈਨੂੰ ਗਿੱਲ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਸਬੂਤ ਅਤੇ ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੇ ਖੁਦ ਕਦੇ ਵੀ ਇੰਦਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਅਸਲ ਇੰਦਰਾਜਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕਮੀਆਂ, ਜੋੜਾਂ ਅਤੇ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਅਸਲੀ ਰਜਿਸਟਰਾਂ, ਉਹਨਾਂ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਿਲਾਇੰਸ ਲਗਾਉਣਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪਰਚੇ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਵਿਅਕਤੀ ਗਵਾਹ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਹਨ। ਪੀਡਬਲਯੂ 7, ਪ੍ਰ' ਇਥਵੀ ਲਾਈ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਕੂਲ ਦੇ ਰਜਿਸਟਰਾਂ ਵਿੱਚ, ਉਸਦੀ ਜਾਤ "ਚਮਾਰ" ਵਜੋਂ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਜਿਹੜਾ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਕੂਲ ਦੇ ਰਜਿਸਟਰਾਂ ਵਿੱਚ ਐਂਟਰੀਆਂ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਅਬੋਹਰ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿੰਦਾ ਸੀ। ਗੋਪਾਲ ਚੰਦ ਪੀਡਬਲਯੂ 29, ਜਿਸਦਾ ਛੋਟਾ ਭਰਾ ਬੀਰਬਲ ਸੀ, ਨੇ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਕੂਲ ਦੇ ਰਜਿਸਟਰਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਜਾਤ ਚਮਾਰ ਸੀ ਪਰ ਉਸਨੇ ਫੱਟ ਜੋੜ ਦਿੱਤਾ, "ਮੈਂ ਅਜਿਹਾ ਇਸ ਲਈ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣ ਲਈ ਵਜ਼ੀਫ਼ਾ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਕੂਲ ਦੇ ਰਜਿਸਟਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬੀਰਬਲ ਦੀ ਜਾਤ ਵੀ ਚਮਾਰ ਵਜੋਂ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇੰਦਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨਗੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੰਦਰਾਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਸਕੂਲ ਦੇ ਰਜਿਸਟਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇੰਦਰਾਜਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਤ ਚਮਾਰ ਵਜੋਂ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਤਾਂ ਵੀ ਕਿਸ਼ਨ ਦੇ ਦਾਖਲਾ ਫਾਰਮਾਂ ਆਦਿ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ ਦੇ ਭਾਰ ਬਾਰੇ ਉਹੀ ਤਰਕ ਹੈ। ਲਾਇ ਦੇ ਪੁੱਤਰ, ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ P. 12 ਤੋਂ P. 15, ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਬਰਾਬਰ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਚੰਦਰ ਮੋਹਨ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਭਾਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਪੂਰਨ* ਚੰਦ, ਪੀਡਬਲਯੂ 5, ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਦਾਖਲਾ ਫਾਰਮਾਂ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਛੱਡਣ ਦੇ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗੰਭੀਰ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਬੂਤ ਜਾਂ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ।

ਮੌਖਿਕ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਆਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਨੰਦ ਲਾਈ, ਪੀਡਬਲਯੂ 6, ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਇੱਕ ਚਮਾਰ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਸਬੂਤ, ਕਦੇ ਵੀ, ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਉਸਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਉਹ

ਦਾ ਵਿਆਹ ਮੋਚੀ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਦਾ ਵੀ ਇੱਕ ਮੋਚੀ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਸਬੰਧਾਂ ਜਾਂ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਦੇ ਸਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਘਟਨਾ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਚਮਾਰ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਅਤੇ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਉਹਨਾਂ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਤੋਂ ਆਏ ਸਨ ਜੋ ਜੁੱਤੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੋਚੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਗੋਪਾਲ ਚੰਦ, ਪੀਡਬਲਯੂ 9, ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਜੋ ਕਿ ਉਸਦਾ ਚਾਚਾ ਸੀ, ਜਾਤ ਦੁਆਰਾ ਚਮਾਰ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਸਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ਵੀ ਮਰੇ ਹੋਏ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਚਮੜੀ ਜਾਂ ਫੁਪਾਉਂਦਿਆਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਖੁਦ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਵਿਆਹਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜੋ ਜੁੱਤੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਸਨੇ ਅੱਗੋਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਚਮਾਰ ਸਨ। ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਦੇ ਚਾਚੇ ਮੰਨਾ ਰਾਮ ਦੀ ਲੜਕੀ ਭਾਗਵੰਤੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਫਾਜ਼ਿਲਕਾ ਵਿਖੇ ਰਾਮ ਕੁਮਾਰ ਜੋ ਕਿ ਚਮਾਰ ਸੀ, ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.8 ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਨੇ ਸਕੂਲ ਦੇ

ਰਜਿਸਟਰਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀਆਂ ਸਬੰਧੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਐਂਟਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਚਮਾਰ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਫੀਸਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਿਆਇਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੇਵਾ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਸਬੰਧੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਜਿਹੜਾ ਵਿੱਚ ਉਸਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਆਰ. 3 ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਐਂਟਰੀਆਂ ਉਸਦੀ ਧੀ ਦੇ ਜਨਮ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ ਪਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜਾਤੀ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਦੱਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਆਰ. 4 ਵਿੱਚ ਉਸਦੇ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਜਨਮ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਐਂਟਰੀਆਂ ਸਨ ਪਰ ਉਸਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜਾਤ ਦਾ ਗਲਤ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਆਰ. 5 ਵਿਚ ਦਰਜ ਇੰਦਰਾਜਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਥਿਤੀ ਵੀ ਇਹੀ ਸੀ। ਇਹ ਉਹ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰਿਟਰਨਿੰਗ ਅਫਸਰ ਨੇ ਇਹ ਮੰਨਣ ਲਈ ਕਾਫੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਮੋਚੀ ਸੀ ਨਾ ਕਿ ਜਾਤ ਅਨੁਸਾਰ ਚਮਾਰ। ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ (ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਆਰ. 3, ਆਰ. 4 ਅਤੇ ਆਰ.5) ਵਿੱਚ, ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਤਾਂ ਦਾਈ ਜਾਂ ਨਰਸ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਾਤ ਆਦਿ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਾਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ, ਇਹਨਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੈਂਬਰ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਮੁੱਲ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ।

ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਚਮਾਰ ਹੋਣ ਦੇ ਆਪਣੇ ਦਾਅਵੇ ਅਤੇ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਸਮੇਂ ਉਸ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਬੂਤ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹਿੱਸੇ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਵਾਰਡ ਨੰਬਰ 14 ਅਬੋਹਰ ਤੋਂ ਮਿਉਂਸਪਲ ਕਮੇਟੀ ਅਬੋਹਰ ਦੀ ਚੋਣ ਲਈ ਕਾਗਜ਼ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਉਸਨੇ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਦੁਆਰਾ ਭਰੇ ਗਏ ਦਾਖਲਾ ਫਾਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਘੋਸ਼ਣਾਵਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ, ਜੋ ਕਿ ਪਹਿਲਾ ਸਾਲ 1959 ਵਿੱਚ ਉਸਦੇ ਪੁੱਤਰ ਚੰਦਰ ਮੋਹਨ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੀ। ਭਾਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਾਤ ਨੂੰ ਚਮਾਰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਅੱਗੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਕਾਫੀ ਸਮਰਥਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜੋ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਹਨ ਅਤੇ ਦਾਖਲੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸਕੂਲ ਦੇ ਰਜਿਸਟਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਤ ਚਮਾਰ ਵਜੋਂ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ * ਸਕੂਲ ਦੇ ਰਜਿਸਟਰਾਂ, ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀਆਂ ਪੀ. 3 ਤੋਂ ਪੀ. 14 ਵਿਚਲੇ ਐਂਟਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਵਿਸ਼ਵਾਸਯੋਗ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਹੁਣ ਤੱਕ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਪੱਤਰਾਂ ਵਿਚ ਦਰਜ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। 1961 ਅਤੇ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਦਾਖਲਾ ਫਾਰਮਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨ ਜਾਂ ਦਾਖਲੇ ਸਨ ਅਤੇ ਕੀ ਐਨ . ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਲਈ ਸਕੂਲ ਫੀਸਾਂ ਅਤੇ ਵਜੀਫੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਰਿਆਇਤਾਂ ਦਾ ਟੀਟਰ। ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਦੇ ਸਬੰਧਾਂ ਦੇ ਮੌਖਿਕ ਸਬੂਤ ਜੋ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਉਹ ਪੱਖਪਾਤੀ, ਦਿਲਚਸਪੀ ਅਤੇ ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਹਨ। ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਕਈ ਤੱਥ ਮਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਜਵਾਬਦੇਹ ਦੇ ਕੇਸ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਇੱਕ ਮੋਚੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਜਾਤ ਪੱਖੋਂ ਚਮਾਰ।

ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਚੰਦਰ ਮੋਹਨ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਭਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਸਮੇਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਐਲਾਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਮੇਂਟ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ, ਅਬੋਹਰ, ਅਤੇ 1961 ਵਿੱਚ ਅਬੋਹਰ ਮਿਉਂਸਪਲ ਕਮੇਟੀ ਲਈ ਮਿਉਂਸਪਲ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਸਮੇਂ ਕਿ ਉਹ ਜਾਤ ਪੱਖੋਂ ਚਮਾਰ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਨੰਦ ਲਾਈ ਢੀਗਰਾ ਨੇ ਕੋਈ ਵੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 157 ਜਾਂ ਧਾਰਾ 13 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਅਥਾਰਟੀ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ, ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਕਿ ਇਹ ਘੋਸ਼ਣਾਵਾਂ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਮੰਨਣਯੋਗ ਸਨ। 1961 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿਛਲੇ ਮੌਕੇ

ਉੱਤੇ ਉਸਨੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਦੇ ਇੱਕ ਮੈਂਬਰ ਵਜੋਂ ਮਿਊਂਸ਼ਪਲ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਦਾਅਵਾ ਜਾਂ ਅਧਿਕਾਰ ਸਮਰੱਥ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਜੇਕਰ ਇਸ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਵੀ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਸਬੂਤ ਕੁਝ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਜਾਪਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਤੱਥ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤ ਹਨ ਜੋ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਜਾਤ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਚਮਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਸੀ। ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਵਜੋਂ ਉਸਦੇ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਪੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ। ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੀਰਿਏਟਮ ਹੇਠਾਂ ਦੇਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਕਰਦਾ ਹਾਂ: -

- (1) ਇਹ ਆਮ ਗੱਲ ਹੈ, ਅਤੇ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ

ਫ਼ੀਸਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਿਆਇਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਹਰੀਜਨਾਂ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਜ਼ੀਫ਼ੇ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੇਵਾ ਉਪਯੁਕਤ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਵੀ ਆਨੰਦ ਮਾਣਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਲਾਲਸਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਸਥਾਨਕ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਰਾਖਵੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਵਜੋਂ ਜਾਣੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਲਈ ਰਾਖਵੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਦਾ ਲਾਭ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਤੀ ਲਈ ਤਰਸਦਾ ਹੈ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਦੋਂ ਮੋਚੀਆਂ ਅਤੇ ਚਮਾਰਾਂ ਦਾ ਜਾਂ ਤਾਂ ਸਾਂਝਾ ਮੂਲ ਸੀ ਜਾਂ ਮੋਚੀਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਅਤੇ ਵੱਖਰੀ ਜਾਤੀ ਵਿੱਚ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂ ਚਮਾਰ ਜਾਤੀ ਦੇ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚੋਂ, ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਜਾਤੀ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਥੋੜੀ ਝਿਜਕ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਲਾਭਾਂ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਬਣਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਇਹ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾਉਣ ਵੇਲੇ ਆਪਣੀ ਜਾਤ ਚਮਾਰ ਵਜੋਂ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

- (2) ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ 1961 ਵਿਚ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਮਿਊਂਸ਼ਪਲ ਕਮੇਟੀ, ਅਬੋਹਰ ਦੀ ਚੋਣ ਲਈ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ 2000 ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਉਣੀ ਪਈ ਸੀ। 25 ਕੇਵਲ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਮੀਦਵਾਰ ਜੋ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਉਣੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ। 50. ਇਹ ਦਰਸਾਏਗਾ ਕਿ ਰਾਖਵੇਂ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਵਜੋਂ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਨੇ ਜ਼ਮਾਨਤ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਵੀ ਰਿਆਇਤ ਦਾ ਲਾਭ ਲਿਆ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਚਮਾਰ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਕੇ ਚੰਗਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਉਣ ਲਈ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ। ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਬਾਕੀ ਤਿੰਨ ਹਰੀਜਨ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਮੋਚੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਵਜੋਂ ਚੋਣ ਲੜਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ, ਇੱਕ ਨਿਰਪੱਖ ਚਰਿੱਤਰ ਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਉਸਦੀ ਅਸਲ ਜਾਤ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਇਹ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ

Paras Ram v. Shiv Chand, etc. (Grover, J.)

ਉਸਨੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਉਸਦੇ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਦੀ ਅਸਲ ਜਾਤ ਚਮਾਰ ਸੀ।

- (3) ਨੰਦ ਲਾਈ ਪੀਡਬਲਯੂ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਦਾ ਬਹੁਤ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਵਿਆਹ ਮੋਚੀ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ

ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਸਬੰਧਾਂ ਜਾਂ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਦੇ ਸਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਉਦਾਹਰਣ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਚਮਾਰ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਦੇ ਇਸ ਕਥਨ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਜੀਜਾ ਨੇਪਾ ਰਾਮ ਦਾ ਵਿਆਹ ਚਮਾਰਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਨੰਦ ਲਾਈ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਨੰਦ ਲਾਈ ਨੂੰ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਵਿਆਹ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ। ਚਮਾਰਾਂ ਦਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੱਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਨੰਦ ਲਾਈ PW 6, ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ PW 8 ਅਤੇ ਗੋਪਾਲ ਚੰਦ PW 9 ਨੂੰ ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਪਿਆ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਿਆਹ ਮੋਚੀ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਾਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਉਹਨਾਂ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਜੁੱਤੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਚਮਾਰਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਸਨ। ਮੈਨੂੰ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤ ਵੀ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਸਬੰਧ ਮੋਚੀ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਆਹ ਹੋਏ ਹਨ।

- (4) ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ PW 8 ਨੇ ਜਿਹੜਾ ਵਿੱਚ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਉਸਦੇ ਸਹੁਰੇ ਦਾ ਨਾਮ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਮ ਅਤੇ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਮ ਦੇ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਦਾ ਨਾਮ ਓਕਾਰ ਮਾਈ ਸੀ। ਜਿਹੜਾ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੇ ਅਗਲੇ ਬਿਆਨ ਦਾ ਹੇਠਲਾ ਹਿੱਸਾ ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ: -

“ਇਹ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਓਕਾਰ ਮਾਈ, ਜੋ ਲਗਭਗ 5/6 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਮਰ ਗਈ ਸੀ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੋਚੀ ਦੱਸਦੀ ਸੀ। ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਦਾਨ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ। ਅਬੋਹਰ ਵਿਖੇ ਗਊਸ਼ਾਲਾ ਲਈ 151. ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਗਊਸ਼ਾਲਾ ਦੇ ਬਾਹਰ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਕੋਈ ਪੱਥਰ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਇਹ ਸ਼ਿਲਾਲੇਖ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਪੱਥਰ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਜਿਵੇਂ ਕਿ 'ਡੀ' ਮਾਰਕ ਵਾਲੀ ਫੋਟੋ ਵਿੱਚ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਸਹੁਰਾ ਜੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੋਚੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਜਾਂ ਚਮਾਰ। ਚਾਰ-ਪੰਜ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ।

ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 1 ਨੇ ਗਊਸ਼ਾਲਾ, ਅਬੋਹਰ ਦੇ ਗੇਟ ਦੇ ਖੰਭੇ 'ਤੇ ਸ਼ਿਲਾਲੇਖ ਦੀ ਇੱਕ ਫੋਟੋ, ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ R.7, ਜਿਸ ਦਾ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ R.6 ਹੈ, ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਕਿ ਆਰਡਬਲਯੂ 5, ਨਰਿੰਦਰ ਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਬਹਿਸ ਦੌਰਾਨ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੁਵੱਕਿਲ ਤੋਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਗਊਸ਼ਾਲਾ ਦੇ ਗੇਟ ਦੇ ਥੰਮ੍ਹ 'ਤੇ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਸ਼ਿਲਾਲੇਖ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਾਨੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

"ਓਕਾਰ ਮਾਈ ਮੋਚੀ" ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਉਸੇ ਓਕਾਰ ਮਾਈ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਨੇ ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੇ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਸਾਹਮਣੇ

ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਹਿਲੀ ਇਹ ਕਿ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧਾ ਅਤੇ ਸੱਚਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਟਾਲ-ਮਟੋਲ ਵਾਲੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਦੂਸਰਾ, ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਓਕਾਰ ਮਾਈ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਭਰਾ ਸੀ, ਜਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹੁਣ ਬਾਰ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਦੇ ਸਹੁਰੇ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਚਚੇਰੀ ਭੈਣ, ਨੇ ਗਊਸ਼ਾਲਾ ਲਈ ਇੱਕ ਸੁੰਦਰ ਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਜਿੱਥੇ ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। "ਓਕਾਰ ਮਾਈ ਮੋਚੀ"। ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੋਚੀ ਵਜੋਂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਓਕਾਰ ਮਾਈ ਨੇ ਖੁਦ ਆਪਣੀ ਜਾਤ ਮੋਚੀ ਵਜੋਂ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

- (5) ਨੰਦ ਲਾਈ, ਪੀਡਬਲਯੂ 6 ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਲੀਆ ਅਤੇ ਡੇਲ ਇੱਕੋ ਗੋਤਰਾ ਸਨ ਅਤੇ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਦਾ ਗੋਤਰਾ ਡੇਲ ਹੈ। ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਨੇ ਆਪ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਗੋਤਰਾ ਧਾਲੀਆ ਸੀ ਜੋ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਚਮਾਰਾਂ ਦੀ ਗੋਤਰਾ ਹੈ। ਅਧਿਕਾਰਤ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਵਿੱਚ . ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਜਾਰੀਰਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਭਾਰਤ ਦੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ, ਖੰਡ XXI, ਭਾਗ III, ਮੋਚੀਆਂ ਦੇ ਜਾਤੀ ਸੂਚਕ ਅੰਕ ਵਿੱਚ 1891 ਦੇ ਪੰਨਾ 264 'ਤੇ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਲੀਆ ਮੋਹਮਦਾਨ ਮੋਚੀਆਂ ਦੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਉਪ-ਜਾਤੀਆਂ ਜਾਂ ਗੋਤਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। . ਚਮਾਰਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਪੰਨਾ 62 'ਤੇ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਉਪ-ਜਾਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਈ ਗਈ ਹੈ ਜਿੱਥੋਂ ਚਮਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਉਪ-ਜਾਤੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ: -

"ਢੱਲ, ਧਲੇ, ਧਾਲੀਵਾਲ, ਧਾਲੀ,"

ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਉਪ-ਜਾਤੀਆਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਹਨ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਕਾਰਨ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਤੋਂ ਪਰਿਵਰਤਿਤ ਹੋਏ ਸਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪ੍ਰੋ. ਜੇ. ਐਚ. ਹਟਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕਿਤਾਬ "ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਜਾਤ", 1963, ਐਡੀਸ਼ਨ, ਪੰਨਾ 2 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਧਰਮ ਬਦਲਣ ਨਾਲ ਵੀ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਨੂੰ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਪ-ਜਾਤੀ ਜਾਂ ਗੋਤਰਾ "ਧਾਲੀਆ" ਉਸ ਸਮੇਂ ਚਮਾਰਾਂ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਉਪ-ਜਾਤੀ ਜਾਂ ਗੋਤਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਪਰੋਕਤ ਜਨਗਣਨਾ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਈਆਂ ਸਨ।

- (6) ਨੰਦ ਲਾਈ, ਪੀਡਬਲਯੂ 6 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਸਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਮੋਚਿਸ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਹਰਦੁਆਰ ਵਿਖੇ ਰੋਡਾ ਰਾਮ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਇੱਕ ਪਾਂਡਾ ਸੀ ਜਿਸ ਕੋਲ ਗੋਤਰਾ "ਦੈਲ" ਜਾਂ "ਧਾਲੀਆ" ਸਮੇਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੋਤਰਾਂ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਸੀ। ਆਤਮਾ;

ਰੋਡਾ ਰਾਮ ਪਾਂਡਾ ਦੇ ਕਰਿੰਦੇ ਰਾਮ, ਆਰਡਬਲਯੂ 6, ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਦੀ 12/13 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸਨੇ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਸੰਭਾਲ ਲਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਗਵਾਹ ਅਨੁਸਾਰ ਰੋਡਾ ਰਾਮ ਅਬੋਹਰ, ਸਿਰਸਾ ਅਤੇ ਬੰਗਲਾ ਫਾਜ਼ਿਲਕਾ ਆਦਿ ਦੇ ਮੋਚੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰੋਹਿਤ ਸੀ; ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ; ਹਰਦੁਆਰ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਮੋਚੀਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਰੁੱਖਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿੱਚ ਰਿਕਾਰਡ। ਉਸਨੇ ਅੱਗੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਦਾ ਗੋਤਰਾ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬਾਹੀ ਵਿੱਚ ਢਾਲੀਆ ਵਜੋਂ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਬਾਹੀ ਵਿੱਚ

Paras Ram v. Shiv Chand, etc. (Grover, J.)

ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਜਾਤ “ਮੋਚੀ” ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ ਗਈ ਬਲਕਿ ਜਾਤ “ਧਾਲੀਆ” ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਸਾਰੀ ਬਹਿ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਜਾਤ ਨੂੰ ਮੋਚੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਪਰ ਉਹ ਗੋਤਰ ਤੋਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਬੰਦਾ ਚਮਾਰ ਹੈ ਜਾਂ ਮੋਚੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਡੇਲ ਚਮਾਰਾਂ ਦੀ ਉਪ-ਜਾਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਨੰਦ ਲਾਈ, PW 6 ਨੇ ਇਹ ਨਾ ਮੰਨਿਆ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਰੋਡਾ ਰਾਮ ਪਾਂਡਾ ਉਸ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰੋਹਿਤ ਸੀ, ਤਾਂ RW 6 ਦੇ ਸਬੂਤ, ਆਤਮਾ ਰਾਮ ਦਾ ਭਾਰ ਘੱਟ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ ਪਰ ਨੰਦ ਲਾਈ, PW 6 ਦੇ ਦਾਖਲੇ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਵਿੱਚ, ਮੈਨੂੰ ਮੁਸ਼ਕਲ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਆਤਮਾ ਰਾਮ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਨਾ ਮੰਨਣਾ ਕਿ ਰੋਡਾ ਰਾਮ ਮੋਚਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰੋਹਿਤ ਸੀ। ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਖੁਦ ਅਤੇ ਨੰਦ ਲਾਈ ਵਰਗੇ ਉਸਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਮੋਚਿਸ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਰਦੁਆਰ ਵਿਖੇ ਰੋਡਾ ਰਾਮ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਪਾਂਡਾ ਸੀ।

- (7) ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਨੂੰ ਅੱਧ-ਪਚੱਧੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਮੰਨਣਾ ਪਿਆ ਕਿ ਉਸ ਵਰਗੇ ਮੋਚੀਆਂ ਨੇ ਮਰੇ ਹੋਏ ਜਾਨਵਰ ਦੀ ਖੱਲ ਨਹੀਂ ਉਤਾਰੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਛੁਪਾਇਆ। ਉਸਨੇ ਅੱਗੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਜੁੱਤੀ ਬਣਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਜੋ ਧਾਗਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿਲਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਚਮਾਰਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਸ਼ਧਾਰੀ (ਜਾਟੀਆ ਚਮਾਰਾਂ) ਦੁਆਰਾ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਹੋਰ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦਾਖਲੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਹੋਣਗੇ ਕਿ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਕਿਸੇ ਜਾਤ ਜਾਂ ਸਮੂਹ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੀ ਜੋ ਚਮਾਰ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਅਤੇ ਵੱਖਰੀ ਸੀ।

ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਈ ਜਾਤ ਪੱਖੋਂ ਚਮਾਰ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਪਟੀਸ਼ਨ ਅਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਖਰਚਿਆਂ ਨਾਲ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿਰਫ ਪ੍ਰਤੀਯੋਗੀ ਜਵਾਬਦਾਤਾ ਨੰਬਰ (1) ਉਹਨਾਂ ਖਰਚਿਆਂ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਰੁਪਏ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। 712.55 ਰੁਪਏ ਤੈਅ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਕੀਲ ਦੀ ਫੀਸ ਸਮੇਤ। 500.00.

ਬੀ.ਆਰ.ਟੀ

ਡਿਸਕਲੇਮਰ:- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਰਣਾ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ-ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਗੁਲਜ਼ੇਬਾ